

Antano Vaičiulaičio rinktinė

Gimė Vaičiulaitis 1906 m. Vilkaviškio aps. Universitetą baigė Kaune. Dirbo redakcijoje, gimnazijoje, telegramų agentūroje; paskiausiai universitete literatūrą dėstė. Mėgo keliauti ir spėjo apvažiuoti Suomiją, Estiją, Latviją, Vokietiją, Italiją, Prancūziją dar anais laisvės laikais. Lietuvos okupacijos savo akimis nematė, nes 1940 m. pradžioj buvo išėjęs į diplomatinę tarnybą Romoje ir 1940 m. gale persikėlė į Ameriką. Tenai teko jam tos pat rūšies darbas kaip ir Lietuvoje — mokykla, laikraštis, paskiausiai radiofoninė informacija.

Tas darbas jam gali būti tiek prie širdies, kiek jis susijęs su plunksna, nes Vaičiulaitis yra vienas iš tų, kurie svetimojo ir savojo gyvenimo reiškinius observuoja, nesiimdami į juos aktyviai visuomeniškai reaguoti. Susikrovusius pastebėjimus ir įspūdžius jis linkęs kontepliatyviai pergyventi ir juos išsakyti raštu. Raštas jam mielesnis nei žodis, lygiai kaip vienišo kelionės, ar intymi draugystė jam artimesnė nei masė, organizacija, tribūna.

Savo dvasios gyvenimu Vaičiulaitis yra atstovas kartos, kuri jau grynai lietuviškoje mokykloje ir kultūroje išaugo. Bet jis taip pat priklauso prie tų negausiųjų, kurie anuo metu iš savo siauro tautinio gyvenimo išsiveržė į Europos vakarus,

kurie tautinę kultūrą mėgino sujungti savyje su vakarietiško pasaulio laimėjimais. Svetimų kalbų mokėjimo dėka Vaičiulaitis buvo plačiai apsiskaitęs ir gerai susipažinęs su kitų kraštų dvasiniu gyvenimu. Jo fone Vaičiulaitis mėgo svarstyti ir vertinti lietuviškosios kultūros reiškinius. Lyginamasis metodas kultūros istorijoje, lyginamoji literatūra buvo jo mėgstami, pradedant nuo jo diplominio darbo apie natūralizmą kitose tautose ir lietuvių literatūroje. Tos pačios krypties buvo jo literatūros paskaitos Lietuvos universitete.

Vaičiulaitis reiškėsi literatūrinėj kartoje, kurioje estetizmas ir net formalizmas buvo nusvėręs idėines vertybes; kurioje grožio buvo ieškoma ne didingose problemose ir herojiniuose pergyvenimuose, bet smulkiose žmogiškose temose ir žodinės formos žaisme. Šio grožio Vaičiulaitis ieškojo, jį rado ir jį reiškė beletristikos formomis.

Su beletristika Vaičiulaitis spaudoje pradėjo reikštis nuo 1926 m., vadinasi, jau prieš 29 metus. Per tą laiką jis išleido šiuos veikalus: *Vakaras sargo namely* (1932), *Vidudienis kaimo smuklėj* (1933), *Valentina* (1936), *Mūsų mažoji sesuo* (1936), *Pelkių takas* (1939), *Kur bakūžė samanota* (1947). Kelionių aprašymai: *Nuo Sirakūzų ligi šiaurės elnio* (1937), *Italijos vaizdai* (1949). Literatūrinės kritikos bei literatūros istorijos atskiri leidiniai: *Natūralizmas ir lietuvių literatūra*, *Lietuvių literatūros apžvalga* (angliškai ir ispaniškai). Vertimai: *Milašiaus Poemos*, *Milašiaus Miguel Manara*, *Maurois Sielų svėrikas*, *Mauriaco Jėzaus gyvenimas* ir kt.

Visuomenė buvo pripratus prie Vaičiulaičio beletristikos ir literatūrinės kritikos, skelbiamos A. Raginio vardu. Bet iš po jo plunksnos protarpiais išsprūsdavo ir kokis eilėraštis, skaitytoją nustebindamas, kad Vaičiulaitis ir čia „gali“.

Literatūrinio pripažinimo iš visuomenės pusės Vaičiulaitis nereikalingas. Jis buvo apžvelgiamas ne tik recenzijose ir literatūriniuose vadovėliuose, bet ir diplominiuose darbuose.

Jis buvo premijuotas bene tris kartus (*Valentina, Pelkių takas, Italijos vaizdai*).

Apibūdinimuose ten ir kitur Vaičiulaitis pavadinamas skirtingais vardais: impresionistu, klasikų, neorealistu, estetiniu realistu. Prie to visi dar vienodai pridėdavo: Vaičiulaitis yra didelės kultūros stilistas. Visos tos kvalifikacijos ir klasifikacijos teisingos kiekviena savo atžvilgiu. Tačiau tos klasifikacijos tereiškia negyvas ląsteles kartotekoje, į kurią norima Vaičiulaitį įsprausti šalia kitų rašytojų. Tiksliau ir individualiau Vaičiulaičio veidą jomis sunku nusakyti. O rašytojo veidą jis turi savą, originalų, nepasikartojantį, — nors jis ir nepriklauso prie „fotogeniškų“ veidų. Nepriklauso prie tų, kurių bruožai iš karto krinta į akį griežtais neužmirštamais reljefais. Vaičiulaitis yra iš tų, kuriems skaitydamas iš karto pajunti šilumos, bet kurių bruožai duodasi aptariami tik po ilgesnio ties jais susimąstymo ir įsijautimo.

Etnografinę aplinką matai prieš akis, skaitydamas Krėvės *Šiaudinės pastogės* pasakojimus. Jei neturėtum kitų šaltinių, iš Krėvės beletristikos pažintum dzūkų materialią kultūrą ir papročius. Krėvė taip stipriai atsirėmęs į gyvenimo tikrovę ir taip stipriai ją yra išreiškęs. Vaičiulaitis mažiau atsispiria į konkretų laiką ir vietą. Tiesa, jis vedžioja savo veikėjus po gyvenimą lietuvišką ir kaimišką. Po gyvenimą daugiausia tarp dviejų pasaulinių karų. Tačiau jo dėmesys nukrypęs ne į to laiko etnografiją, politinius įvykius, ne į socialines kovas, ne į konfliktą tarp miesto ir kaimo, kuris buvo toks populiarus tarp šios kartos rašytojų. Visas laikotarpis, su kuriuo yra susijusios tos problemos, Vaičiulaičiui yra tik tolimas fonas. To laikotarpio vaizdą, žinoma, galėtum restauruoti iš atskirų Vaičiulaičio užuominų ir brūkšnių. Bet tai jau reikalautų įsižiūrėti, įsigilinti, analizuoti. Vaičiulaičiui yra rūpėję duoti ne laikotarpio vaizdą, bet žmogų, žmogaus charakterį, jo pergyvenimus, nelyginant kaip tai darydavo prancūzų klasikai.

Išžiūrėdamas į charakterio kurį bruožą, jį beryškin-
damas, to ryškinimo vyksmu bežaisdamas, Vaičiulaitis tarsi
nori toli užpakalyje palikti konkretų laiką ir vietą. Dėl to jam
taip lengva iš tikrųjų pabėgti iš konkrečios tikrovės į ati-
trauktą pasakos foną ir leisti į grakščių literatūrinių pasakų
žanrą.

Vaičiulaičio žmonės nėra kurios klasės atstovai. Jie nėra
nė iš tų, kurie varo gyvenimą pirmyn evoliucijos ar revo-
liucijos keliu. Priešingai, Vaičiulaitis susiranda žmones, sto-
vinčius šalia gyvenimo srovės. Jo žmonės yra mažieji, nežy-
mieji, nuošalieji, kuriuos pati gyvenimo srovė daugiau ar
mažiau užgriebia, išsiliedama į pašalius. Čia Vaičiulaitis eina
kita plotme nei antras tos pačios kartos ir tos pačios suval-
kiečių žemės rašytojas Vincas Ramonas, kuris puolasi į
gyvenimo verpetą ir iš jo iškelia laikotarpio reprezentaty-
viausius tipus.

Nuošaliųjų žmonių yra būdingesnės dvi grupės. Vieni jų
yra veiklūs. Gaivališkai veiklūs. Racionaliausiai neapskaitinėja, ar
jų veikla turės prasmės. Jei apskaitinėtų, gal jos ir nepradėtų.
Bet pačiame charakteryje glūdi polinkis reaguoti ir veikti. Jų pri-
gimtis yra užsukta spyruoklė. Reikia, kad ją kas palytėtų, ir
žmogus pradės veikti. Bet kur yra tas stebuklingasis mygtukas?
Tai atitinkamas charakterio bruožas. Teta Elzbieta („Ponia“)
pradėjo veikti, t.y. bylinėtis, kai įžeidė jos ambiciją. Jos karštis
veikti atslūgo, kai tą pačią jos ambiciją paglostė (pavadino
ponia). Didysis ir mažasis Petrai puolėsi peštis ne dėl ko kito,
kaip tik dėl noro „neužsileisti“, „nepasiduoti“. Nepasidavė
didysis Petras mažajam Petrui, nepasidavė nė policininkui:
geriau jau tegul jį vietoje pribagia, bet į policininko rankas ir į
kalėjimą jis nepakliūs... „Dviejose galybėse“ žmona laiko vyrą
po padu, kol jis neturi darbo ir uždarbio. Bet jų santykiavimo
lėkštės persisveria, kai tik vyras gauna darbą. Tada jis pajunta
savo pirmenybę ir ją leidžia pajusti žmonai, o toji be ginčų
skaitosi su pakitusia padėtimi. Abudu čia veikliai valdingi. Abiem

valdingumo pagrindas yra materialinis nepriklausomumas. Kai tik pasikeičia tas pagrindas, tai ir ima reikštis charakteris... Netgi elegiškas pasakojimas „Tavo veido šviesa“ seka apie močiutę, kuri prieina mirtį ne dėl ko kito, kaip tik nenorėdama „užsileisti“ dukteriai. Ji ryžtasi „ant savo pastatyti“ ir iškeldina pas žentą, kad pasiskųstų dukteriai. Ji nesiima apskaičiuoti, ar jos jėgų užteks per tokį orą ir mišką. Ją gena tas pats kraujuje esąs — „neužsileisti“... Mateika („Pelkių takas“) gal nebūtų žuvęs, jei ne tas gaivalinis nepasiduoti. O ir dviejų kaimų nesantaika rėmėsi tik ambicija, socialine ambicija.

Tačiau noras valdyti, noras neužsileisti ir kiti niuansai toje ambicijos bei savarankiškumo skalėje nuošalyji. Vaičiulaičio žmogų nėra padarę asocialų, kitų išnaudotojų. Užsispyrimas dings, jeigu bus surastas būdas prašnekti į kitą žmogaus charakterio bruožą. Ypačiai, jeigu bus prašnekta į širdį, ieškant pagalbos artimui. Tada dingsta kova, atsiveria širdis su nemeluota artimui užuojauta ir pagalba. Viduje žmogus pasirodo geresnis, negu jis stengiasi atrodyti. Kaip pasikeitė dviejų kaimų santykiai ir žmonių širdys, paveiktos tos vienos mergaitės, kurią jie visi mylėjo.

Kita žmonių grupė to dvasinio aktyvumo neparodo. Jie yra biliūniškesni: kitų veikiami, patys linkę daugiau rezignuoti. Veikiami ne tik kitų žmonių, kiek visos aplinkos, tų veiksmų, kurie duoda gyvenimui naujos dinamikos ir kuria epochas, arba veikiami tų, kurie atstovauja gyvenimo sustingimui. „Tėvo tvora“ — tai epizodas, kuriame pažangiam ūkininkui išspaudžiamos ašaros, kada kaimo sustingimas suardė visas jo pažangos pastangas. „Dvi seserys“ — tai neištekėjusios audėjos, kurios neišskiriamai pasiaukojusios viena kitai, bet kurias amžinai išskyrė deportacijos siaubas. „Kur bakūžė samanota“ — žmogaus pasitraukimas iš gyvenimo, kada atėjo naujas gyvenimo etapas, prie kurio senas žmogus jaučiasi nebepritikęs. „Kriokininkų Jievtutė“ — tai

graudus davatkėlės pasijutimas, kada ji yra vieniša ir kad prieš jos akis beliko tik šaltas kapelis be jokios artimos širdies šilumos.

Šitie žmonės gal tik tariamai kitokie nei pirmosios grupės. Jei jie būtų jaunesni, gal jie būtų buvę tokie pat veiklūs. Bet juos autorius kaip tik vaizduoja jau persiritusius per savo amželio vidurkį ir svirstančius į gyvenimo saulėlydį, kada apgęsta energija ir veržlumas, stingsta aktyvumas; kada pradedama gyventi atminimais.

Nebuvo progos patikrinti, bet peršasi išvada, kad pirmosios rūšies žmonės yra ankstesnės autoriaus kūrybos produktas. Daugumas jų dar iš nepriklausomos Lietuvos laikų. Antrųjų, daugumo, galerija paskesnė, stipriau nudažyta rašytojo emigranto nostalgijos.

Galima būtų laukti, kad, vaizduodamas veiklius žmones, Vaičiulaitis bus linkęs į dramatiizmą. Bet to visai nėra. Vaičiulaitis ištisai lyriškas pasakotojas. Tie motyvai, vardan kurių veikėjas galėtų kovoti ar iš pradžių kovoja, ilgainiui parodyti neverti kovos, verti šypsio, atlaidaus humoro. Dėl to nuotaika pirmos rūšies pasakojimuose yra giedri, linksma, žaisminga. Išeinant iš visuomeninių didaktinių motyvų yra labai brangi dovana mokėti priimti gyvenimą ne iš jos rūšiosios, dramiškosios pusės. Gyvenimo konfliktus sutikti su šypsniu, su humoru ir tuo pačiu tuos konfliktus išlyginti ar sušvelninti yra didelis gyvenimo menas. Bet jame ir pats autorius negali išverti. Antrosios rūšies pasakojimuose juokas jau dingęs. Jį pakeitė švelni elegija, užuojauta ir meilė žmogui, praėjusioms dienoms. Skaitydamas jauti tylų gaudumą, kokį patiri rudeninės dienos popietį su pranykstančiais spinduliais ir melsvomis sutemomis.

Savo miniatiūrose, nuošaliųjų žmonių smulkiose ir nesudėtingose istorijose, Vaičiulaitis, atrodo, yra atskleidęs tuos charakterio bruožus ir tas nuotaikas, kurias paprastai priskiriame suvalkiečiams. Suvalkietinis išdidumas, savaran-

kiškumo meilė, aktyvi kova dėl jų, o iš kitos pusės švelnus sentimentalumas bei taiklus pašaipingas žodis (suvalkiečiai pasakytų: traukimas per dantį ar posteringavimas) nėra tik vieno kurio laikotarpio požymiai suvalkiečiuose. Per ilgesnį laiką susiklostę, jie įsisunkė į vadovaujamuosius žmones, įsisunkė ir į nuošaliuosius. Jie liko ir ilgesniems laikams. Ir šiomis dienomis ta pati dvasia reiškiasi ten gyva, nors ir kitomis gyvenimo formomis.

Šita prasme Vaičiulaitis taip pat etnografiškas, suaugęs su savo žeme ir jos dvasia prabilęs. Etnografiškas ne medžiaginės kultūros, bet žmonių charakterių atžvilgiu.

Pasakojimo struktūroje esti dvejopo elemento: statinio ir dinaminio. Statinis — tai personažai, vaizdai, situacijos. Dinaminis — tai fabula ir jos įvykiai. Vaičiulaitis tenkinasi fabula labai nesudėtinga. Sykais tesupina dialektinį žaismą, sąmojų dviejų asmenų dialoge. („Vidudienis kaimo smuklėj“). Sykais teatpasakoja liaudies anekdotinį pasakojimą („Kelnės“). Ir daugelyje jau originalių ir sudėtingesnių pasakojimų, nekalbant apie literatūrines pasakas, tenkinasi fabula, kuri savo groteskiškume giminiuojasi su liaudies pasakojimo struktūra.

Vaičiulaitis čia lyg pratęsia tradicijas savo suvalkietinio pirmatako Vinco Pietario, kuris mėgo pasekti pasakomis. Tik Vaičiulaitis į jas pažiūrėjo sąmoningai kaip į medžiagą, iš kurios galima kurti naują meninį pasakojimą. Liaudies pasakos visą dėmesį sutelkia į fabulą, į dinaminę pusę, visai nesirūpinant statine. Vaičiulaitis, priešingai, mažiau kreipdamas dėmesio į pasakojimo siūlą, daugiausia kūrybinio dėmesio sutelkia į personažų ryškinimą, jų psichologinę motyvaciją, situacijų kruopščių, tiesiog auksakališką ornamentiką. Kaip tik čia labiausiai ir reiškiasi Vaičiulaičio menas, jo meninės priemonės ir jomis laimėtas vaizduojamasis grožis.

Iš tų priemonių minėtinos bent kelios pačios dažniausios.

Pirmiausia, Vaičiulaitis mato ir girdi labai konkrečiai ir detaliai. Tam matomam ar girdimam įspūdžiui jis turi tinkamą žodį — taiklų, drąsų, labai konkretų, vaizdingą, jei reikia, nuotaikingą. Galingiausias jo stiliuje yra veiksmazodis. Jį vartoja meistrišku įgūdimu ir skoniu, išgaudamas reikalingus efektus, tiek švelniai lyriškus, tiek drąsiai dinamiškus, groteskiškus, ar jie būtų reikalingi charakteriui brėžti, ar nuotakai sudaryti.

Veiksmazodinio vaizdo plastika negalima nesigrožėti, kada Kukutis išveda savo pačią šokti; jei to pavyzdžio nepakanka, tegul pats skaitytojas susiras, kokiais žodžiais yra aprašytas tas gaidžio gaudymas „Vidudienis kaimo smuklėje“.

Palyginti su veiksmazodžiu, Vaičiulaičiui yra antraeilės reikšmės šiaip viena iš efektyviausių aprašomojo stiliaus priemonių — epitetas. Juo mažiau reikšmingas jam impresionistų taip mėgstamas spalvinis epitetas. Vaičiulaičio stilius nėra tapybinis. Kur vartoja vis dėlto spalvinius epitetus, tai dažniau iš papratimo, iš skambėjimo — taip, kaip tautosaka iš tradicijos vartoja nuolatinčius ar tautologinius epitetus. Vaičiulaičiui svarbesnis yra nuotaikinis, jausminis epitetas, lygiai kaip ir palyginimas jo vartojamas tam pačiam efektui. Iliustracijai fragmentas iš „Apaštalių iškeliavimo“:

Kai sutemo, Brunonas sėdėjo ant lovos mažame kambaryje. Čia jis užsimerkdavo, čia pro langelį žvelgdavo į pušis, ties stogu ošiančias. Tasai paveikslas! Kaip ugnis! Prieš jį kilo švelnios linijos, lėtai, lyg iš ūkanos, nėrėsi daili ranka, driekėsi juodi plaukai.

Labiau už spalvas autorius mato reljefą, judančias linijas, plokštumas, kuriose pinasi šešėlių ir šviesos žaismas, judėjimas, žadindamas atitinkamą nuotaiką:

Strapuolėno Jeronimas atsisėdo. Kaulingomis, suskirdusiomis rankomis jis sugniaužė savo kepurę ant kelių ir nunėrė akis į grindis ties moliu apskretusių savo klumpių galais.

Nuo jo niūrumas persimetė į pirkį, — o gal tai buvo vis tamsesnis senosios trobos šešėlis, užgožęs visą vakarų šoną.

Žodžio parinkimas yra natūrali rašytojo priemonė, kurią gali turėti rašytojas ir be ypatingo stilistinio išprusimo. Tokia buvo ir Žemaitė. Bet menas yra, jau aukštesnio laipsnio menas, iš žodinės medžiagos sudaryti stilistinę priemonę, kuri laužytų natūralias daikto spalvas ir linijas ir sukurtų naujos poetinės tikrovės iliuziją. Taip, kaip tam tikri veidrodžiai ir stiklai, pro kuriuos lūžta daikto linijos, duoda perforuotos tikrovės vaizdą. Vaičiulaitis eina šituo keliu. Šalia veiksmožodžio, kuris savaime duoda veiksmo įspūdį, jis imasi homeriško vaizdavimo būdo: užuot daikto ypatybes aprašinėjus, duodamas jų atsiradimo vyksmas. Kokios gyvos daros rogės su jų išpuošimu šiame aprašyme:

Jose čiulbėjo dagiliai su sniegenomis ir skraidė šarkos. Jose tupėjo smulkios voveraitės ir nardė ūdros, ieškodamos grobio. Ir atrodė, kad rogėms nė žirgo nereikės: pakels jas į orą visi tie lokiai ir elniai, nuneš jas startos ir varnėnai, nuneš į patį dangų, kaip pranašą Eliją anais laikais.

O pamoksle pasakojamo įvykio eigą iš tolimos praeities galėjo atkelti į dabartį ir paleisti klausytojui prieš akis šitokių drąsių ir efektingų būdu:

Klebonas pasakojo apie Joną Krikštytoją, nes kaip šiandien jam buvo nukirsta galva. Kalbėjo taip vaizdžiai, jog parapiečiai bastėsi po dykumas, brido per įkaitintą smėlį, gėrė šaltose versmėse, kopinėjo liepy-

nuose bites ir nakvojo kalnų olose. Jie gaudė skėrius, didelius, riebius, sparnais čežančius, ir juos maistui kepino. Paskui jie visi pateko į kalėjimą. Buvo tai klaidūs namai, be šviesos, be oro. Drėgnais mūrais rėpliojo šlykštūs vabalai. Ant grindų šliaužiojo išblyškusios, be saulės augusios varlės, o aplink kojas vinguriavo slidūs žalčiai. Vėliau kalniečiai matė rūmus, kur šoko ji, daili, liekna, lankstų kūną šilku suvyniojusi. Ji plazdėjo, ta tyrulių vaikas, rankas pakeldama, liemeniu vilnydama, ant pirštų sukdamos. Nuo tokio šokio bažnyčioje mergaitės nerimo, vyrai į taktą lingavo, o berniukų pėdos, mažos pėdelės, kurios laukuose ant akmenų laipiojo ir į medžius sliuogė, dabar neiškentė netrepsėjusios. Ir štai, toje linksmybėje, klebonas susyk parodė kruviną pranašo galvą. Raudoni lašai capsėjo iš jos. Visus apėmė siaubas.

Aukštesnio meninio laipsnio yra ir vaizdų metaforinimas, kurį Vaičiulaitis vartoja gausiai, ypačiai gamtos vaizduose. Jo gamtovaizdžiuose nėra to krėviško animizmo ar vaižgantiško panteizmo žmogaus ir gamtos santykiavime. Gamtovaizdžiai yra tik fonas, kuriame ryškiau atsispindi veikėjų dvasia ar kuriame atskiri veikėjų pasiryžimai susiklosto. Bet Vaičiulaitis gamtos vaizdą taip sukuria, kad jis nukelia skaitytoją iš kasdienybės ir konkretybės į bendresnes aukštesnes plotmes, pažadindamas simbolinę nuotaiką. Ar nepajunti tarp smulkaus ir nuobodaus kasdienio vegetavimo, gaivalingo, visa sprogdinančio ir nesulaikomo atgimimo šiuose paprastuose sakiniuose:

Ji atsistojo, patrupino paukštei duonos ir priešo prie lango. Nuo stogo lašnojo. Sąslavyne kapstėsi kelios kuosos, juodos, kaip anglis. Aukštai ore kabojos pavasaris, dar nematomas. Dar nesprogino jis skardžiuose karklų, bet jį jutai drumstuose vėjuose ir žvirblių čirškėjime.

Ir ne tik vėjai, judėjimas... Autorius jautrus ir visokiems garsams. Garsus išgirsti jo paprastame veiksmazydyje, dažnai net epitete. Mėgsta vaizduoti garsinį veiksmą. Bet dar svarbiau, kad garsinį veiksmą sujungia su jo pažadintomis asociacijomis, ir skaitytoją tada pagauna ne tik mokėjimas garsą suveiksminti, bet ir asociacijos vaizdų lakumas bei nuotaikingumas. „Praloštame smuike“:

Jokūbas, pasisveikinęs, atsisėdo kertėje. Neilgai laukus jis jau traukė smičių po stygas ir mušė koja taktą į grindis, bet atsargiai, lyg į stiklą. Prisimerkęs jis žiūrėjo į šokikus. Jo širdy buvo smagu ir jauku. Jis mušė koja taktą, ir pirmoji styga dabar kalbėjo taip plonai, kad jam atrodė, lyg mažas vaikas kur vėjuje stovėtų ir vienplaukis šauktų. Bet kita styga prabilo kaip jauna, vikri mergaitė, kurios balsas linksmas ir išdykęs. Toliau girdėti jau vyriškai aidint, — skaidriai ir šviesiai atsakinėjant antrajai stygai. O paskutiniuosius jis nemėgo — trumpai brūkštelėjo per ją. Atsiliepė storas, rūškanas virpėjimas, ir muzikantui staiga pasivaidino, lyg koks mieguistas ponas kur aukštai nuo debesų nukoręs kojas sėdėtų ir bartų visus: ir vienplaukį vaikutį, ir mergaitę, ir tą gerą bernioką.

Judėjimas, reljefas, nuotaika, asociacijos... Skaitytojas jaučia, kad kiekvienas vaizdas, atskiras vaizdas, juda ir aidų; jaučia, kaip tų vaizdų visuma pagauna jo vaizduotę ir nuotaiką. Ir tai jį žavi. Ir tai yra Vaičiulaičio pasakojimo bei vaizdavimo burtas, kuris priverčia skaitytoją užmiršti ar nepastebėti ir tematikos, ir fabulos, ir personažų nesudėtingumo.

„Turinys“ su „forma“ rungtyniavo mūsų literatūroje. Tai vieno, tai kito reikėsi persvara. Vis sunku buvo laimėti pusiausvyrą. Vaičiulaitis yra vienas iš tų, kuriems pasisekė išstbulinti formą stilistiniu atžvilgiu. Jo rolė beletristikoje yra analogiška kaip Aisčio poezijoje. Kaip Aistis smilgą, čiobrelį

pavertė poezijos instrumentu, Putinas kažpėdėlėje surado grožio, taip Vaičiulaitis iš kasdieninio gyvenimo šukelės iškalė ir auksakalio kruopštumu ornamentavo poetinius pasakojimus bei vaizdus.

Tolimesnėje kūryboje galima laukti, kad Vaičiulaitis savo skaidriu žodiniu rūbu apvilks didesnes gyvenimo temas ir gilesnius žmogaus pergyvenimus, kuriuos yra atnešęs, deja, naujas atomo amžius.

Tai jau galėtų būti literatūrinio kelio perspektyva antram Vaičiulaičio kūrybos tarpsniui.